

Historieglimt 63

Alabastrelieffene i Lade kirke

Det går en linje fra dekorasjonene i Assurbanipals palass i Ninive i det gamle Mesopotamia til alabastkunsten i Lade kirke. Hvordan kan det ha seg? Kirka har en fin gammel altertavle. Den er fra 1600-tallet og består av tre deler slik tradisjonen har festet mønsteret for slike tavler. Den nederste delen på Lade avviker fra det vanlig. Begynner vi øverst så ser vi den triumferende Kristus etter oppstandelsen. Midtpartiet viser korsfestelsen. Under ser vi en rekke hvite relieffer. Der skulle vi ha funnet en fremstilling av nattverden med Jesus og hans disipler. Tidligere var det et slikt bilde her, men det ble tatt bort. Nå henger det til høyre for korbuen. Nå står en rekke alabastrelieffer som nederste del av altertavlen. Den rekken skal vi konsentrere oss om. Sigrid Christie sier i sin bok *Den lutherske ikonografi* fra 1973 at senmiddelalderse, gotiske relieffer er innfelt i den barokke altertavlen i Lade kirke.

Ninive er nevnt på mange steder i Bibelen. I Bibelens aller første bok, 1. Mosebok 10, nevnes byen som bygd av Nimrod, Hams (Kams) sønnesønn. Dette er nok skrevet ned da Ninive var et viktig maktsentrum. Se også profetene Jona og Nahum, som profeterer om byens undergang. Byen var hovedstad og kongeby i det nyassyriske riket. I år 612 før Kristi fødsel ble byen ødelagt. Frem til da ble et stort rike styrt fra Ninive. Der regjerte kjente konger som Sankerib, hans sønn Asarhaddon og sønnesønnen Assurbanipal. Vi vet mye om dem fra Assurbanipals store bibliotek med massevis av leirtavler med kileskrift. I lang tid lå byens ruiner under ørkensanden på østbredden av Tigris rett overfor Mosul i Irak. Ruinene ble gravd frem i nyere tid og særlig kjent er byens mange porter. Mange av funnene er overført til British museum i London. Inngangsportalen i Assurbanipals palass var flankert av store løver og okser i hvit alabast. Den store mottakshallen i palasset hadde vegger dekorert med alabastrelieffer som skildret rikets historie, kamper, beleiringer, seirer, jakttriumfer og religiøse seremonier. De var malt i strålende farger. Alabasten er lett å skjære ut og kan gi levende uttrykk for det som skildres, ikke minst når fargene kommer til.

Alabast som materiale i kunstverk, har ofte kommet i skyggen av marmor. Marmor er hardere, mer motstandsdyktig og mindre skjørt enn alabast. Alabastkunst er noe mindre omtalt i kunsthistorien. Likevel har kunst i alabast en lang og interessant historie, også i det gamle Egypt. Her kommer Laderelieffene inn i bildet. De er typiske for god alabastkunst. De er fem stykker. De fremstiller dramatiske emner og har rester av farger. Fargene er særlig gylne og røde. På hver side i rekken står to høye, smale relieffer som hver fremstiller en helgen eller martyr. Til venstre står diakonen Stefanus i sin diakondrakt med gyllen farge. Han har en bok i venstre hånd og på høyre side tre steiner. Han ble jo steinet i Jerusalem. Til høyre står St. Laurentius fra Roma

med en bok og risten som han ble brent til døde på. Han var også diakon og har derfor også diakondrakt..

De tre midterste relieffene er fra Jesu lidelseshistorie. Til venstre finner vi situasjonen i Getsemane med syv personer. Vi ser Judas som kysser Jesus. Yppersteprestens tjener Malkus er slått i bakken. Av de typiske ansiktene ser vi hvor de ulike personene hører hjemme i dramaet. Midtre relieffet har fem personer og viser Jesus som blir hudstrøket. Fire svinger piskene. To av dem har rød farge på klærne. Relieffet til høyre viser gravleggingen med seks personer, både kvinner og menn. Mannen bak båren med Jesus har en rød kalott. Det er vel Josef fra Arimatea. Bildene er utrolig levende. Relieffene er ikke helt uskadd. Best bevart er Stefanus. De andre har sprekker og Jesu høyre arm er falt av i gravleggingsscenen. Likevel er relieffene godt satt sammen og er ellers vel bevart. Størrelsen er noe forskjellig. De tre midterste er omtrent 40 cm høye og ca. 30 cm brede. De to smale relieffene er et par cm høyere og 10 til 13 cm brede.

Ruth Hamran har i Fortidsminneforeningens årbok 1986 skrevet om en samling alabastrelieffer som særlig har hengt i vestnorske hjem. De er fra byen Mechelen i Flandern og er ganske små, ca. 10 til 13 cm i firkant. De er laget i tiden fra 1550 til 1630 da byen hadde en stor eksport av slike relieffer..

Alabastrelieffene på Lade er ikke enestående i norsk kirkekunst, men de få som finnes er gamle og interessante. Vestfossen kirke har et alabastrelieff av Maria med barnet fra ca. år 1500, men det er bare halvparten av det originale som ble skadet i en brann i en av de eldre kirkene som det stod i. Best bevart i Norge skal alabastrelieffene i gamle Værøy kirke være. De ble flyttet fra Vågan kirke. De er bestemt til å ha kommet fra Nottingham i England ca. 1430. Flere gamle danske kirker har alabastrelieffer. Prekestolen fra ca. 1650 i St. Jacobs kirke i Varde har relieffer med bønner i Getsemane, forhørene hos Kaifas og Pilatus, korsfestelsen, gravleggingen og oppstandelsen. I Borbjerg kirke ved Viborg finnes fem alabastrelieffer som regnes å være fra ca. 1650 og komme fra Nottingham. Lydelse kirke på Fyn har en nederlandsk altertavle med to alabastrelieffer fra ca. 1575. Mest berømt er nok alabastrelieffene i korstolene i domkirken i Toledo av bildehoggeren Alonso Berruguete (1486-1561). Relieffene på Lade er kanskje flamske eller heller engelske fra 1400-tallet. Kanskje er de fra et verksted i Nottingham.